

Pankovčín v Prešove

24. mája 2001 sa v Prešove konal vedecký seminár Tvorba Václava Pankovčína v kontextoch súčasnej mladej spisovateľskej generácie. Zorganizovali ho Katedra slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity a Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska. Seminár viedli a moderovali prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc. a PhDr. Marta Součková, PhD.

V úvodnom príspevku Ján Sabol a Olga Sabolová načrtli niektoré všeobecnejšie semiotické a kompozičné problémy, ako je otázka rozmiestnenia dominánt a subdominánt v próze a v poézii (vychádzajúc z Jakobsonovej teórie metaforických a metonymických pólů), či napätie medzi lyrickým a epickým. Pri konfrontácii prózy Václava Pankovčína Tu odpočívajú v pokoji s Chrobákovou prózou Návrat Ondreja Baláza sa v tomto kontexte sústredili na motív návratu, na znaky rozprávkového sujetu a modelovanie postmortálnych postáv.

V ďalších referátoch prvého bloku sa ich autori sústredili na literárno-smerový a medziliterárny kontext Pankovčínovej tvorby. Anna Valcerová upozornila na reálny základ niektorých fantastických prvků (húsenice padajúce z neba) v jeho prózach, na magický priestor Papína a okolia, v ktorom ešte aj na začiatku 21. storočia majú silný vplyv niektoré zvláštne archetypy – sen, či komunikácia s mŕtvymi. Valcerová sa snažila revidovať názory recenzentů a kritiků (Čúzy, Součková) na Pankovčínove texty a zaradiť ho do línie tvorby generačne starších slovenských autorů, využívajúcich silný príbeh, magické prvky a rozprávkové motívy (Jaroš, Šíkula, Dušek,

ale aj Sloboda). Zhrnula aj niektoré už známe paralely s tvorbou Gabriela Garcíu Márqueza.

Paulína Šišmišová hovorila o korešpondenciách Pankovčínovej tvorby s hispánskymi literatúrami. Jeho starý otec mu často rozprával príhody z Argentíny, sám Pankovčín čítal juhoamerických autorů a nebránil sa označeniu „slovenský magický realista“. S už spomínaným Márquezom ho spája vysoká vierohodnosť textů (zázračne podáva ako samozrejme), s Juliom Cortázarom motív kafkovskej premeny (J. C. – Krk čiernej mačky, V. P. – Mucha), s Juanom Rulfom motív večného návratu. Nájdú sa aj carpentierovské (prenášanie postáv v priestore a čase) a borgesovské paralely.

Jaroslav Kušnír vo svojom príspevku zvýraznil kontúry postmodernizmu v románe K-85: Príbeh o prerušenej mravčej ceste (1998). Sú to najmä metafikcia, tematizácia procesu premeny látky na tému, riešenie problémů vlastného písania priamo v texte. Próza sa tiež vyznačuje autobiografizmom a žurnalizmom.

V druhom a čiastočne aj v záverečnom, piatom bloku sa autori príspevků sústredili na poetologickú problematiku postavy, priestoru, príbehu, autorskej stratégie a postupů. Zaujímavé je, že si v prevažnej väčšine prípadů vybrali zbierku poviedok Bude to pekný pohreb (1997) – svorne ju označujúc za esteticky najhodnotnejšiu – a najmä rámcujúc poviedky Tu odpočívajú v pokoji a Bude to pekný pohreb. Ak si zložíme pomyselnú mozaiku interpretácií, dostaneme pomerne bohatý a plastický obraz Pankovčínovho poviedkového univerza a prozaického majstrovstva.

Marta Součková, organizátorka seminára, sa zaoberala rôznymi podobami postáv

v Pankovčínových textoch. Vyčlenila tri základné skupiny: a) jedno meno – jeho nositeľmi sú rôzni protagonisti, b) rôzne mená (Daniel, Srok) = jeden protagonista, c) jeden sa stráca v množstve (pacienti v nemocnici: K-85). S autorovou stratégiou mýtizácie (obyvateľov) regiónu súvisia výrazné postavy, vždy však zapojené do mikrosociety (krčma), resp. makrosociety (dedina). Tie isté postavy prechádzajú viacerými prózami, z toho vyplýva ich familiárnosť a pozitívne prijatie čitateľmi. Za negatívum Součková považuje duplicitnosť motívov, množstvo komparzných postáv a ich príliš explikovaných postmortálností. Mnohé z toho svedčí o neschopnosti autora selektovať z kvantity textov.

Postavou a jej zapojením do štruktúry textu sa zaoberal aj Martin Hudymač. Prvú a poslednú poviedku zbierky Bude to pekný pohreb označil ako príbehy zo záhrobia, v ktorých vždy ide o zmeškaný návrat. Adam (protagonista prvej) a Jakub (hlavný hrdina poslednej) akoby boli jedinou postavou, ktorá v prvej verzii uniká a v druhej neunikne smrti.

Peter Káša svoj príspevok nazval Dom ako magický priestor a na pozadí „rurálno-prírodného princípu slovenskej kultúry“ porovnal Pankovčínov text Tri ženy pod orechom (1996, hravá štylizácia mýtickej balady podporená citátmi z biblie) so Švantnerovou prózou Piargy (vážna alúzia na Apokalypsu sv. Jána).

Eleonóra Krčméryová sa sústredila na zdroje a podoby príbehu. Porovnala Václava Pankovčína s Dušanom Dušekom a okrem iného konštatovala, že oproti Duškovej atmosfére tepla a vône, teda mágií obyčajného, Pankovčín vnáša fantastiku do obyčajného hromadením bizarností, intertextovosťou (vyrovnáva sa s literárnou minulosťou a potrebou príbehu) a zrejme i epigónstvom a využitím kľúč.

V popoludňajšom „gramatickom“ bloku Jolana Nižníková analyzovala syntaktickú a Martin Ološtiak antroponymickú zložku Pankovčínovho literárneho jazyka. Martina Ivano-

vá venovala pozornosť komunikačnej interakcii postáv v poviedke Zasadiť ananás, pričom sa jej podarilo vystihnúť a pomenovať autorovo stvárnenie spolubývania viacerých ľudí v malých miestnostiach domu s papierovými stenami (paradox priestorovej sústredenosti osamelých ľudí, ktorí spolu nekomunikujú vôbec, alebo komunikujú neprimerane, pričom výsledkom takejto neschopnosti a frustrácie je potom budovanie si virtuálnych vzťahov, aby sa predišlo konfliktom). Juraj Rusnák sa zaoberal znakovou štruktúrou cyklu časopisecky publikovaných poviedok Strašidlá v dome (žáner rozprávkeovej fantasy).

Štvrtý blok otvorili hostia z Českej republiky. Lubomír Machala (FF UP Olomouc) sa najskôr venoval ne-recepcii súčasnej slovenskej literárnej tvorby u našich západných susedov. Konštatoval nezaujím, nedostupnosť kníh a takmer žiadny ohlas v časopisoch. Potom prešiel k paralelám Pankovčínovej tvorby s dielami niektorých českých prozaikov (Hodrová, Komárek, Kratochvíl), ale i s debutom Jozefa Puškáša Hra na život a na smrť. Martina Šulcková (FF UK Praha) referovala o výbere z poviedok V. Pankovčína, ktorý pripravuje pre časopis Souvislosti.

Zuzana Stanislavová reflektovala prostredníctvom Pankovčína (jediná kniha pre deti: Mamut v chladničke, 1992) detskú literatúru deväťdesiatych rokov. Situáciu pomenovala ako konzervovanie stavu a pokles invenčnosti, pričom oživením bol len nástup postmoderny, ktorú okrem Pankovčínovej tvorby reprezentujú texty Taragela, Klimáčka, Satinského a Juráňovej.

V poslednom bloku sa Ján Gavura dotkol Pankovčínovej autorskej stratégie a Radoslav Passia jeho pokusu o rozhlasovú hru (Videla som anjela, podľa novely Tri ženy pod orechom, SRO uviedol 23. 11. 2000).

Soňa Pariláková identifikovala hlavné autorské postupy V. Pankovčína, ku ktorým patria reťazenie motívov, asociatívnosť, hyperbolizácia, variovanie predchádzajúcich tex-

to. Dominuje rozprávanie ako komunikačný rituál (napĺňa svoj zmysel v každom bode), digresívnosť ako výraz túžby rozprávať. Podľa Parilákovej je Pankovčín autorom dvoch modelov. V prvom imituje, resp. rozvíja ľudové rozprávanie o bizarnom (kompozične otvorenejšie poviedky zbierky Marakéš, 1994), v druhom uplatňuje princíp prelínania reálneho a ireálneho (uzavretejšia kompozícia).

Seminár uzavrel Lubomír Mitro spisovateľovou biografiou *Asi som neprišiel len tak* – príbeh o prerušenej ceste, ktorú napísal na

základe rozhovorov s autorovou matkou a sestrou.

Záverečná diskusia v kuloároch potvrdila význam seminára a potrebu teoreticky i kriticky sa vyrovnávať so súčasnou slovenskou literárnou tvorbou. Nešlo o pietnu spomienku na predčasne zosnulého mladého prozaika (1968 – 1999), ale o mnohostranné zhodnotenie pôsobenia jeho textov v kontexte literatúry deväťdesiatych rokov.

Viktor Suchý

ERRÁTA

V príspevku Michala Gáfrika *Spomienky na Júliusa Nogeho* v 2. č. Slovenskej literatúry 2001 došlo k neprijemnej chybe. Text na s. 167: „Oznámil som mu, že konečne s. Šmatlák bude môcť pokojne spávať – prostredníctvom manželky alebo sestry – dosiahol svoj cieľ. Pravdu povediac, čakal som, že mi Noge ponúkne nejakú pomoc (preklady z češtiny, ruštiny či editorskú prácu)...“ má správne znieť: „Oznámil som mu, že konečne s. Šmatlák bude môcť pokojne spávať, že konečne dosiahol svoj cieľ. Pravdu povediac, čakal som, že mi Noge ponúkne nejakú pomoc (preklady z češtiny, ruštiny – prostredníctvom manželky alebo sestry – či editorskú prácu)...“

Redakcia sa autorovi i čitateľom ospravedlňuje.